

**VERSLAG VAN DE JAARVERGADERING TE
BRUNSSUM EN DE EXCURSIE NAAR DE
BRUMSSUMMERHEIDE OP ZONDAG 5 JUNI 1955.**

Aanwezig: de Dames: R. Willemse-Widdershoven en M. Smeets, de Heren: C. Willemse, Kruytzer, van Rummelen, Wassenberg, Dijkstra, Voncken, van Noorden, Verschueren, van der Kruk, van der Leeuw, Thiadens, Huysmans, Hennekens.

De voorzitter, dokter Willemse, opent om 11.30 uur de vergadering en heet allen welkom. Alvorens met de agenda te beginnen, laat hij een mooi geschenk zien van de Heer A. Bex uit Brunssum, die zelf niet ter vergadering aanwezig kon zijn, n.l. 2 exemplaren van *Bufo calamita* Laur., de Groene of Kleine Pad, gewoonlijk genoemd de rugstreeppad, gevangen op de Schinvelderheide. Daarna brengt de secretaris verslag uit over het jaar 1954.

Het aantal leden bedroeg einde December 508. Al enkele jaren hebben wij een teruggang moeten constateren. Toch mag dit zo niet doorgaan en moeten wij er ernstig na streven, het ledental omhoog te voeren. Zes leden ontvielen ons door de dood, n.l. de heren Prof. Dr J. H. F. Umbgrove, Delft, Prof. Dr Jos. Asmuth S.J., New-York, dokter Aug. Stärcke, den Dolder, Ch. Hennekens, Thorn, C. Nadaud, Maastricht en N. J. Swiers, Heerlen. Ook dit jaar kan men, ondanks de achteruitgang in leden, niet spreken van minder activiteit in het verenigingsleven. Excursies werden regelmatig georganiseerd en de maandvergaderingen te Maastricht werden goed bezocht. Ook te Heerlen bleef men regelmatig vergaderen en wel in de R.K.H.B.S. van de E.E. Paters Franciscanen, aan wie wij gaarne dank zeggen voor hun gastvrijheid. Van Weert en Venlo zijn dit jaar geen verslagen binnengekomen.

Er werden twee algemene vergaderingen gehouden, namelijk de jaarvergadering te Gulpen op 15 Juni en een buitengewone vergadering op 1 December in het museum. Op de jaarvergadering werd de heer Kruytzer als bestuurslid herkozen, terwijl de heer van Nieuwenhoven, die ook aan de beurt van aftreden was, wegens zijn vertrek naar Amsterdam niet meer voor een herkiezing in aanmerking wenste te komen. Daar het door de statuten voorgeschreven aantal bestuursleden nog bereikt werd, besloot men niet direct in de vacature-van Nieuwenhoven te voorzien, maar uit te zien naar nieuwe bestuurs-

leden uit Midden- en Noord-Limburg. Aan de secretaris werd verzocht daartoe de nodige stappen te ondernemen. Na de vergadering werd onder leiding van Dr Dijkstra een wandeling gemaakt van Gulpen naar Epen. Ongeveer 50 leden namen aan deze excursie deel.

De buitengewone vergadering was nodig voor de verkiezing van een nieuwe hoofdredacteur in plaats van de heer van Nieuwenhoven, die slechts korten tijd maar met veel toewijding deze belangrijke functie heeft vervuld. Gekozen werd Dr E. M. Kruytzer.

De in het vorig jaarverslag vermelde oprichtingsvergadering van de „Stichting tot onderzoek van Levensgemeenschappen” kreeg haar beslag op 21 Aug. ten overstaan van notaris Mr F. A. Gubbeling te Utrecht. Het Natuurhistorisch Genootschap is in het bestuur vertegenwoordigd door zijn secretaris. Andere bijzondere gebeurtenissen vallen dit jaar niet te vermelden.

Vervolgens brengt de penningmeester verslag uit. Het nadelig saldo over 1953 van f 3500,— kon voor een minder belangrijk deel weggewerkt worden dan zich aanvankelijk liet aanzien. Het werd slechts verminderd met f 700.—. Dat dit nog kon, ondanks de verminderde contributie-opbrengst van f 350.— t.o.v. het vorige jaar en een stijging der uitgaven met enkele honderden guldens, was te danken aan het feit dat de opbrengst van de boekverkoop f 600.— groter was dan het vorige jaar door de afname van 150 ex. van Publicatie VI door het ministerie van O. K. en W. Bij provincie en gemeente worden pogingen in het werk gesteld om te komen tot een verhoging van de jaarlijkse subsidie.

De heren van Noorden en Leysen hebben een schriftelijke verklaring gereed, dat geldelijk beheer en kas in orde bevonden zijn. In hun plaats worden als leden van de kascommissie over 1955 benoemd Mej. Smeets en de heer van Noorden.

Namens de hoofdredacteur, die zelf verhinderd is, leest de secretaris het jaarverslag over het „Maandblad” voor.

De verslagperiode was voor de redactie een moeilijke tijd. In de Januari-vergadering te Maastricht werd immers afscheid genomen van de hoofdredacteur, die naar Amsterdam ging vertrekken, doch die bereid bleek, de zaken te blijven waarnemen, tot een geschikt opvolger was gevonden. De werkzaamheden konden daardoor slechts moeizaam verricht worden. De verslagen van de maandvergaderingen werden

door Dr Kruytzer verzorgd. Contact met excursieleiders was nauwelijks mogelijk. Copy kwam traag binnen. De maandbladen verschenen desondanks op tijd, met artikelen van behoorlijk wetenschappelijk gehalte.

Daar Publicatie VII niet meer door de hoofdredacteur kon geleid worden, heeft de secretaris hiervan de zorg op zich genomen. Deze wijst met een enkel woord op de interessante inhoud van deze publicatie: „Plant en dier in de middeleeuwse wandtapijten” door Johanna M. Diehl en „Waarnemingen betreffende de winterslaap van vleermuizen” door J. de Wilde en P. J. van Nieuwenhoven. Beide artikelen zijn rijkelijk geïllustreerd.

Mevrouw Dr W. Minis-van de Geyn en de heer M. Mommers worden als bestuurslid herkozen, terwijl het bestuur wordt uitgebreid met de heren J. H. H. de Haan (Weert) en A. J. Pijpers (Venlo).

Bij de rondvraag stelt de heer Thiadens voor een poging te doen tot het stichten van een kring te Geleen en hiervoor contact op te nemen met de burgemeester, Dr J. P. D. van Banning. Verder vraagt hij de excursieverslagen wat aantrekkelijk te maken. De heer van Noorden vraagt in het Maandblad een rubriekje te openen, waarin de gelegenheid wordt geboden contact en hulp te vragen, wanneer men een bepaald gebied wil gaan onderzoeken, bijv. als entomoloog of als botanicus. De heer Dijkstra doet het volgende voorstel: Hij zelf, wellicht ook anderen, is gaarne bereid in Midden- en Noord-Limburg een lezing te houden, mits men van daaruit ook bereid is in het Zuiden lezingen te houden. Deze uitwisseling van sprekers komt het hele Genootschap ten goede. De excursies die de heer van der Kruk organiseert vallen zeer in de smaak. Dit geschiedt geheel in overeenstemming met het bestuur en men zoekt hem hiermede door te gaan. De secretaris vraagt dringend, de excursies op te geven vóór de tweede helft van de maand, waarin het Maandblad verschijnt. Op een vraag van de heer van Noorden of giften aan het Natuurhistorisch Genootschap in mindering kunnen worden gebracht voor de belastingopgave, kan bevestigend worden geantwoord.

Tegen 13 uur sluit de voorzitter de vergadering. Na de lunch begint om 14 uur de excursie naar de Brunssumerheide, waaraan ongeveer 80 personen deelnemen. Een aantal leden van de

De geologische leider.

(Foto R. v. d. Leeuw).

afdeling Den Haag van de Kon. Nederl. Natuurh. Ver. hebben zich bij ons aangesloten. Het geologisch gedeelte staat onder leiding van de heer van Rummelen, het botanisch gedeelte onder leiding van de heer Dijkstra.

De deelnemers wandelen door het mooie beboste terrein van het Schuttershuiske naar de Brunssumerheide. Bij het viaduct van de mijnspoorweg wordt even halt gehouden aan het hellinkje van het stortterrein der Staatsmijn Hendrik. Veel is hier niet te zien. Slechts een klein taludje van ietwat vuil geworden Mioceenzand. En toch staan wij volgens de uitlegging van de geologische leider der excursie op een zeer interessante plek van onze aardkorst. Want even ten oosten van dit punt zouden wij, zelfs met een diep graafwerk, dergelijk wit zand niet meer kunnen aantonen. Daarvoor zou een onderzoek met een boring van minstens 150 m noodzakelijk zijn.

Al wandelende zijn wij, zonder het te bemerken, een der grote breuken in de Zuid-Limburgse bodem, de „Feldbiss”, gepasseerd. Deze naam zegt aan de kenners van dit phenomeen, dat het steenkoolgebergte aan de westzijde van deze wonde in de aardkorst ongeveer 275 m hoger gelegen is dan het bovenvlak dezer formatie aan de oostzijde. Dit ter inleiding van hetgeen wij verder zouden vernemen.

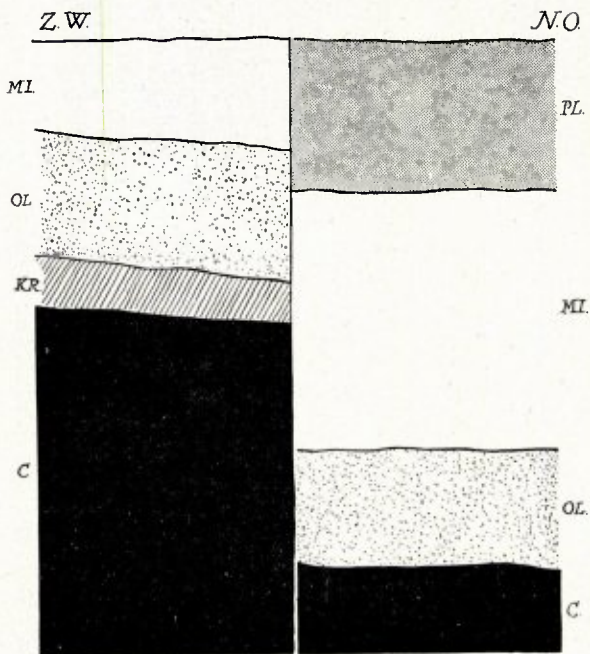
Tijdens de verdere wandeling in de richting van het zwembad wordt weer even halt gehouden bij het kleine stroompje, de Rode Beek. Hier zijn wij getuige van een ander natuurverschijnsel, nl. hoe de kleine larven van de „schietmot“ (*Neureclipsis bimaculata*) de trompetvormige fuikjes bouwen van wieren. De wijde opening van deze fuikjes wordt met dunne draadjes vastgehecht aan waterplantjes. In deze opening stroomt vanzelf het afstromende water uit de beek binnen. De zwevende stoffen in dit water dienen als voedsel voor de larfjes, die zich in het dunne uiteinde van de fuikjes bevinden. De ontdekking dezer larfjes in de Rode Beek is beschreven door J. Heimans in „De Levende Natuur“ van 1 April 1925 (Jrg. 29, No. 12).

Bij het derde rustpunt, nabij het zwembad, wordt door de deelnemers een tweede punt bezichtigd van de Feldbiss-storing. In de steile helling van een opzettelijk gemaakte ingraving in de rechter dalwand der Rode Beek — die helaas door afgeschoven materiaal gedeeltelijk bedekt is — is een duidelijke scheiding zicht-

De botanische leider.

(Foto V. Sniekers).

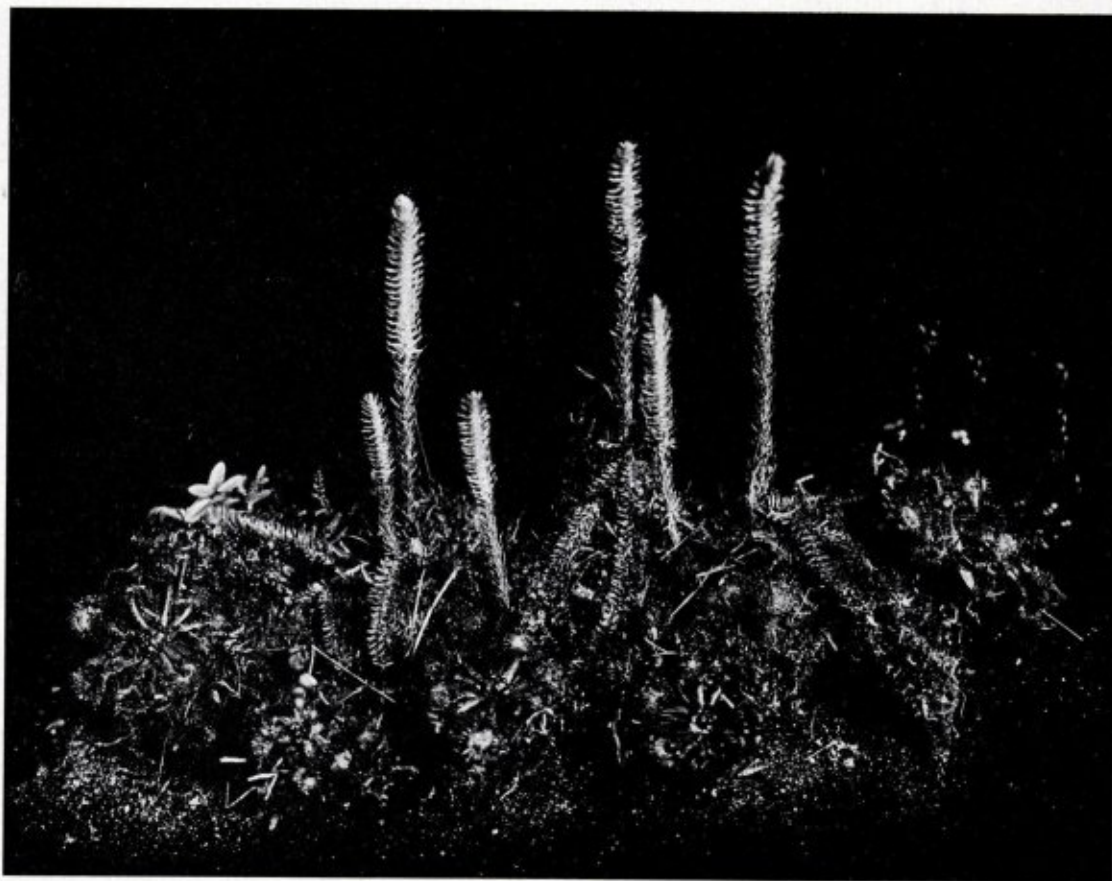

De Feldbiss-storing. Mioceen naast Plioceen.

(Cliché uit archief Uitgeverij Het Spectrum, Pijpers: Limburg, Land van löss en mergel).

baar tussen wit Mioceen zand in het westelijk deel en Pliocene grind in het oostelijk gedeelte. Aan de hand van een tweetal afbeeldingen in het boek „Le Pays minier“ (1938 planche III en fig. 66) bespreekt de heer van Rummelen de tektonische geschiedenis dezer storing. Even noordelijk van deze ingraveningen kan hij ons de bodemscheur aantonen door eenzelfde lateraal contact in een horizontaal vlak. Hier treft men het witte Mioceen zand ten westen van de storing en pliocene klei ten oosten hiervan. De plantengroei heeft zich hier geheel aan het bodem-substraat aangepast. Op het Mioceen zand groeit een droge flora, op de Pliocene klei een moerasflora. Dit is een gevolg van het snel in de bodem sijpelen van het regenwater in het zand, terwijl dit op de klei blijft stagneren en de bodem vochtig houdt. Op het aan deze plek grenzende hellingje wordt dit laatste nog verduidelijkt door een hier aanwezig recent hellingveen. Dr Dijkstra geeft hier een overzicht van de vochtige flora van het aanwezige *Sphagnum-Ericetum* en de droge heidegronden.

De droge heide is arm aan soorten, armoediger vaak dan heidevelden in het noorden van het land. Hoofdbestanddeel is de Struikheide (*Calluna vulgaris*). Klein Warkruid (*Cuscuta epithymum*) is er niet zeldzaam. Men verwarre deze soort niet met Groot Warkruid, welke vrij veel in de Maasvallei voorkomt en op brandnetels enz. woekert. Verder komen er enkele bremsoorten voor: Brem (*Sarothamnus scoparius*), Stekelbrem (*Genista anglica*) en Kruipbrem (*Genista piloza*). Enkele grassen: Zilverhaver

Moeraswolfsklauw en ronde Zonnedaauw.

(*Aira caryophyllea*), *Smeele* (*Deschampsia*), *Schapengras* (*Festuca ovina*), het *Zandblauwtje* (*Jasione montana*), een klokje dat door de beginneling niet als zodanig herkend wordt en niet beperkt is tot de bergen. Ook vinden wij er enkele Korstmossen als *Rendiermos* (*Cladonia rangiferina*) en *Bekermos* (*Cladonia pyxidata*).

De natte heide is veel rijker aan soorten. We moeten onderscheid maken tussen planten die in het tamelijk voedselrijke water leven van de Rode Beek, zoals *Riet* (*Phragmites communis*), *Blauwe Knoop* (*Succisa pratense*) en die welke op het voedselarme hangveentje groeien zoals *Veenmos* (*Sphagnum*), *Kleine en Ronde Zonnedaauw* (*Drosera intermedia* en *rotundifolia*), *Moeraswolfsklauw* (*Lycopodium inundatum*). Andere planten zijn: *Waternavel* (*Hydrocotyle*

vulgaris), een plant met een schildvormig blad, die behoort tot de schermbloemigen, en voor beginnelingen een puzzle vormt, omdat de bloeiwijze zo klein is, *Dopheide* (*Erica tetralix*), *Veenbes* (*Oxycoccus quadripetalus*), ook een heideachtige. Opvallend is het *Wollegras* (*Eriophorum angustifolium*) mits de vrucht bijna rijp is, *Snavelbies* (*Rhynchospora*), verschillende *Zegge*-soorten (*Carex*), 't *Pijpestrootje* (*Molinia coerúlea*) dat vrij stevige bulten vormt in die natte omgeving. *Vleugeltjesbloem* (*Polygala*), blauw soms wit en rood van kleur, is er niet zeldzaam, evenmin als het *Boskartelblad* (*Pedicularis silvatica*) welke verwant is aan de ratelaar maar een rode bloem heeft. Er groeit daar een heel mooi leliegewasje, nl. *Beenbreek* (*Narthecium ossifragum*). Deze komt voor op zeer kalkarme gronden. Vee, dat

zich alleen voeden kan op dergelijke gronden, krijgt gebrek aan kalk voor een normaal beendergestel en kan zodoende een poot breken. Klokjesgentiaan (*Gentiana pneumonanthe*) vertoont grote overeenkomst met soorten uit het krijtlandschap. Tormentil (*Potentilla tormentilla*) en de Kruipwilg (*Salix repens*) zijn niet beperkt tot het natte gedeelte, maar komen ook voor op de droge hei. En zo zien de deelnemers der excursie op een klein plekje van slechts enkele tientallen vierkante meters aan de oppervlakte onzer aardkorst een klein litteken — een simpel scheidingsstreepje tussen zand en klei — dat voor de kennis der verhoudingen in de bodem van Zuid-Limburg van zeer grote betekenis is.

Van dit interessante punt vervolgt de excursie haar weg in oostelijke richting naar de zand- en grindgroeve der gemeente Brunssum. Alvorens daar te arriveren wordt eerst een bezoek ge-

bracht aan een groeiplaats van Havikskruiden. Op een adventief terreintje, waar veel merkwaardigs groeit, wijst Dr Dijkstra op enkele havikskruiden nl. Muizenoor (*Hieracium pilosella*), Weidehavikskruid (*Hieracium caespitosum*) en *Hieracium bauhini*. Deze soorten bastaarden met elkaar. De deelnemers vonden zonder veel moeite enige tientallen bastaarden. (Zie Acta Botanica, vol 2. 1953).

In de grindgroeve, waar Pliocene zand en grind gewonnen worden, geeft de heer van Rummelen een uiteenzetting over de herkomst en de transportweg, vanaf de Frans—Zwitserse Jura via het Moezel- en Rijngebied, in de tijd welke aan de kwartaire afzettingen door de Maas in ons gebied is voorafgegaan. Verschillende deelnemers verzamelen demonstratiemateriaal en dat is het einde van deze zeer interessante excursie. Een woord van hartelijke dank aan de leiders hiervan.

Wollegras.